

Державний вищий навчальний заклад
«Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Кафедра слов'янських мов

 "ЗАТВЕРДЖУЮ"
09 _____ 20 19 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Вступ до слов'янської філології

(назва навчальної дисципліни)

Спеціальність 014 Середня освіта

Спеціалізації 014.01 Українська мова і література

014 Середня освіта 014.02 Мова і література (польська)

(шифр і назва напрямку підготовки)

Інститут, факультет Факультет філології

(назва інституту, факультету)

Робоча програма Вступ до слов'янської філології
(назва навчальної дисципліни)
для студентів спеціальності: 014 Середня освіта
спеціалізацій 014.01 Українська мова і література
014.02 Мова і література (польська)

Розробники: (вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

канд. філолог. наук, доцент кафедри слов'янських мов Лазарович О.М.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри слов'янських мов

Протокол від "27" серпня 2019 р. № 1

Завідувач кафедри слов'янських мов

Лесюк М.П. (Лесюк М.П.)
(підпис) (прізвище та ініціали)
" 27 " 08 20 19 р.

Схвалено методичною радою Факультету філології

Протокол від "30" серпня 2019 р. № 1

" 30 " 08 20 19 р.

Голова Мартинець А.М. (Мартинець А.М.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів <u>3</u>	Галузь знань <u>01 Освіта/Педагогіка</u> (шифр і назва)	<i>Вибіркова</i>	
Модулів <u>2</u>	Спеціальність <u>014 Середня освіта</u>	Рік підготовки:	
Змістових модулів <u>3</u>	Спеціалізації <u>014.01 Українська мова і література</u> <u>014.02 Мова і література (польська)</u> (шифр і назва)	<u>1-й</u>	<u>1-й</u>
Індивідуальне завдання <i>Історія слов'янської філології. Актуальні проблеми слов'янського мовознавства</i> (реферат)		Семестр	
Загальна кількість годин <u>90</u>		<u>1</u> -й	<u>1</u> -й
		Лекції	
		<u>12 год.</u>	<u>6 год.</u>
		Практичні, семінарські	
		<u>18 год.</u>	<u>4 год.</u>
		Лабораторні	
		__ год.	__ год.
		Самостійна робота	
		<u>60 год.</u>	<u>80 год.</u>
		Індивідуальні завдання: __ год.	
		Вид контролю: <u>залік</u>	
Тижневих годин для денної форми навчання: <u>6</u>	Освітньо-кваліфікаційний рівень: <u>бакалавр</u>		
аудиторних <u>2</u> самостійної роботи студента <u>4</u>			

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – **33,3%** до **66,7%**

для заочної форми навчання – **9%** до **91%**

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета – “Вступ до слов’янської філології” має на меті створення лінгвістичної бази для подальшого вивчення української та слов’янських мов і філологічних дисциплін, дати уявлення про праслов’янську та різні слов’янські мови, про слов’ян у давні часи, висвітлити питання походження і розвитку писемності та книгодрукування у слов’ян, познайомити з історією та сучасним станом слов’янської філології; навчити студентів аналізувати мовні особливості споріднених мов, співставляти, проводити паралелі, з’ясовувати причинно-наслідкові зв’язки, робити висновки щодо походження та історії розвитку мов, всебічне розуміння мовних явищ не ізольовано, а у зв’язках з відповідними явищами в споріднених мовах. Активізувати самоудосконалення мовних навиків, розширення лінгвістичного світогляду студентів, розвиток мовного чуття.

Завдання – розкрити сутність, становлення та етапи розвитку слов’янської філології в її взаємозв’язках з історією, культурою та буттям слов’янських народів, слов’янська філологія розглядається як складова частина слов’янознавства, що вивчає життя слов’янських народів в історичному, лінгвістичному та етнографічному аспектах. Ознайомити студентів з діяльністю слов’янських філологів XVIII, XIX та XX ст.

Компетенції:

У процесі вивчення курсу “Вступ до слов’янської філології” передбачається:

- засвоєння найголовніших історико-мовних процесів у різних групах слов’янських мов;
- вивчення історії давніх слов’ян та їх поділ на три групи; генеалогічна класифікація слов’янських мов;
- вивчення історії виникнення та поширення праслов’янської мови;
- вивчення порівняльної характеристики сучасних слов’янських мов;
- характеристика звукових співвідношень сучасних слов’янських мов з метою свідомого засвоєння сучасної української, польської та чеської мов;
- вивчення історії виникнення письма та книгодрукування у слов’ян;
- ознайомлення з історією розвитку філологічної науки.

Компетентності:

- a. здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку української мови та інших слов’янських мов;
- b. усвідомлення структури філологічної науки та її теоретичних основ;
- c. набуття вмінь критично і творчо розглядати відомі в історичній мовознавчій науці погляди на проблемні та дискусійні питання, робити самостійні логічні висновки на основі сучасних наукових даних, зокрема фактів суміжних та інших наук;
- d. здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях (при вивченні історико-лінгвістичних курсів, таких як старослов’янська мова, історія мови, історична граматики мови, історія літературної мови, діалектологія, а також інших філологічних дисциплін);
- e. здатність учитися й оволодівати сучасними знаннями;
- f. здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.

2. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Філологія як комплекс лінгвістичних дисциплін. Текст – „вихідна реальність” філології.

Тема 1. Філологічні науки і дисципліни. Зв'язок філології з іншими дисциплінами. Філологія як комплекс лінгвістичних дисциплін. Філологічні науки і дисципліни: мовознавство, літературознавство, фольклористика, археографія, палеографія, текстологія. Текст – „вихідна реальність” філології. Слов'янська філологія як галузь філологічних знань.

Тема 2. Слов'янська філологія – складова частина слов'янознавства. Компоненти слов'янознавства і слов'янської філології. Слов'янська філологія – складова частина слов'янознавства. Компоненти слов'янознавства і слов'янської філології: україністика, русистика, білорусистика, полоністика, богемістика, словакістика, сорабістика, македоністика, сербохорватистика, словеністика. Зв'язок філології з іншими гуманітарними науками.

Змістовий модуль 2. Праслов'янська спільність людей і праслов'янська мовна єдність.

Тема 3. Історія давніх слов'ян. Релігія у слов'ян. Християнство у слов'ян. Давні слов'яни та їх прабатьківщина. Сучасні точки зору на походження і прабатьківщину слов'ян. Відомості давніх істориків про слов'ян. Археологічні дані про історію слов'ян. Життя давніх слов'ян за даними їх мови. Проблема етногенезу слов'ян. Поширення слов'янського етносу на протязі I тисячоліття н.е. Заселення слов'янами Балканського півострова. Слов'яни і їх сусіди. Релігія у слов'ян. Християнство у слов'ян. Територіальні й етнічні сфери православ'я, католицизму і протестантства. Іслам у південних слов'ян. Історичні умови формування українського, російського і білоруського народів.

Тема 4. Трихотомія слов'янського мовного масиву за територіальними і власне мовними ознаками. Генеалогічна класифікація слов'янських мов. Загальна характеристика сучасних слов'янських мов.

Тема 5. Загальна характеристика праслов'янської мови. Вокалізм і консонантизм праслов'янської мови. Транскрипція праслов'янської мови. Основні фонетичні зміни праслов'янської мови. Хронологічні рамки і територіальна віднесеність праслов'янської мови. Довгі та короткі голосні праслов'янської мови. Закон відкритого складу. Хронологічні рамки і територіальна віднесеність праслов'янської мови. Загальна характеристика праслов'янської мови. Вокалізм і консонантизм праслов'янської мови. Довгі та короткі голосні праслов'янської мови. Транскрипція праслов'янської мови. Закон відкритого складу. Фонетичні зміни у системі голосних праслов'янської мови. Зредуковані голосні, їх історія у різних слов'янських мовах. Зредуковані голосні, їх історія у різних слов'янських мовах.

Змістовий модуль 4. Фонетичні процеси в системі голосних та приголосних праслов'янської мови. Формування граматичної системи праслов'янської мови.

Тема 6. Фонетичні процеси у системі голосних праслов'янської мови. Фонетичні процеси у системі голосних праслов'янської мови, викликані дією закону

відкритого складу: монофтонгізація дифтонгів; зміна давніх сполучень **or*, **ol*, **er*, **el* у середині слова між приголосними; історія початкових дифтонгічних сполучень **or*, **ol*; історія носових голосних; зміна сполучень зредукованих з плавними *r*, *l* та виникнення складотворчих плавних.

Тема 7. Фонетичні процеси у системі приголосних праслов'янської мови: утрата кінцевих приголосних; спрощення груп приголосних; зміна приголосних у сполученні з *j* та перед голосними переднього ряду.

Тема 8. Основні тенденції формування граматичних категорій у праслов'янській мові. Формування граматичних категорій у праслов'янській мові: іменні категорії; типи основ імеників; дієслівні категорії; історія часових форм.

Діалектна диференціація праслов'янської мови в кінці VI – поч. VII ст.

Тема 9. Праслов'янська лексика. Індоевропейський пласт праслов'янської лексики. Балто-слов'янський пласт. Слов'янський пласт. Лексика окремих слов'янських мов. Спільні риси в лексиці сучасних слов'янських мов. Фразеологічна спадщина праслов'янської мови. Фразеологічні паралелі в різних слов'янських мовах. Використання історичних коментарів у шкільних курсах мови і літератури.

Змістовий модуль 4. Розвиток у слов'ян писемності та книгодрукування.

Тема 10. Історичні передумови виникнення письма у слов'ян. Початок слов'янської писемності. Роль просвітителів Костянтина і Мефодія в історії розвитку письма у слов'ян. Давньослов'янські азбуки: глаголиця і кирилиця. Їх поширення. Історія кирилиці. Кириличні алфавіти української, білоруської, болгарської, македонської і сербської мов. Російська гражданська азбука.

Поширення у слов'ян латинської графіки, її трансформація у польській, чеській, словацькій, лужицьких, словенській і хорватській мовах. Діакритичні знаки і двознаки. Пам'ятки писемності у слов'ян: їх класифікація та характеристика.

Тема 11. Розвиток книгодрукування у слов'ян. Кириличні першодруки та їх значення для зміцнення міжслов'янських літературних зв'язків. Інкунабули у слов'ян.

Початок розвитку книгодрукування у слов'ян. Кириличні першодруки друки та їх значення для зміцнення міжслов'янських літературних зв'язків. Інкунабули у слов'ян. Книгодрукування у західних слов'ян. Кириличні першодруки Швайпольта Фіоля. Розвиток книгодрукування у Чехії. Книгодрукування у південних слов'ян. Перші кириличні видання у південних слов'ян. Перші слов'янські глаголичні друки. Книгодрукування у східних слов'ян. Видавнича діяльність Франциска Скорини, Петра Мстиславця та Івана Федорова. Розвиток книгодрукування у Києво-Печерській Лаврі.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	к/р	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Філологія як комплекс лінгвістичних дисциплін. Текст – “вихідна реальність” філології.												
Тема 1. Філологічні науки і дисципліни. Зв'язок філології з іншими дисциплінами.	6	1	1			4	6	1				5
Тема 2. Слов'янська філологія – складова частина слов'янознавства. Компоненти слов'янознавства і слов'янської філології. Історія слов'янської філології.	8	1	1			6	8	1				7
Разом за змістовим модулем 1	14	2	2			10	14	2				12
Змістовий модуль 2. Праслов'янська спільність людей і праслов'янська мовна єдність.												
Тема 3. Історія давніх слов'ян. Релігія у слов'ян. Християнство у слов'ян.	6	1	1			4	6	1				5
Тема 4. Трихотомія слов'янського мовного масиву за територіальними і власне мовними ознаками. Генетологічна класифікація слов'янських мов. Загальна характеристика слов'янських мов.	8	1	1			6	8					8
Тема 5. Загальна характеристика праслов'	12	2	2			8	12	1	2			9

янської мови. Вокалізм і консонантизм праслов'янської мови. Транскрипція праслов'янської мови.												
Разом за змістовим модулем 2	26	4	4			18	26	2	2			22
Змістовий модуль 3. Фонетичні процеси в системі голосних та приголосних праслов'янської мови. Формування граматичної системи праслов'янської мови.												
Тема 6. Фонетичні процеси у системі голосних праслов'янської мови.	17	2	4	1		10	17	1	1			15
Тема 7. Фонетичні процеси у системі приголосних праслов'янської мови.	15	2	2	1		10	15	1	1			13
Тема 8. Основні тенденції формування граматичних категорій у праслов'янській мові.	6					6	6					6
Разом за змістовим модулем 3	38	4	6	2		26	38	2	2			34
Змістовий модуль 4. Розвиток у слов'ян писемності та книгодрукування												
Тема 9. Історичні передумови виникнення письма у слов'ян. Початок слов'янської писемності. Роль просвітителів Костянтина і Мефодія в історії розвитку письма у слов'ян.	6	1	2			3	6					6
Тема 10. Розвиток книгодрукування у слов'ян. Кириличні першодруки та їх значення	6	1	2			3	6					6

для зміцнення міжслов'янських літературних зв'язків. Інкунабули у слов'ян.												
Разом за змістовим модулем 4	12	2	4			6	12					12
Усього годин:	90	12	16	2		60	90	6	4			80
Модуль 2												
ІНДЗ Реферат "Історія слов'янської філології. Актуальні проблеми слов'янського мовознавства"												
Усього годин	90	12	16	2		60	90	6	4			80

5. Теми семінарських занять (навчальним планом не передбачено)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1		
2		

6. Теми практичних занять (денна форма)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Філологія як комплекс лінгвістичних дисциплін. Текст – „вихідна реальність” філології. Слов'янська філологія – складова частина слов'янознавства.	2
2	Історія давніх слов'ян. Характеристика слов'янських народів за конфесійною приналежністю. Генеалогічна класифікація слов'янських мов.	2
3	Праслов'янська спільність людей і праслов'янська мовна єдність. Загальна характеристика праслов'янської мови. Вокалізм і консонантизм праслов'янської мови. Транскрипція праслов'янської мови. Фонетичні зміни у системі голосних праслов'янської мови.	2
4	Фонетичні процеси у системі голосних праслов'янської мови: монофтонгізація дифтонгів; утворення носових голосних; зміна давніх сполучень *or, *ol, *er, *el у середині слова між приголосними; зміна сполучень голосних з плавними r, l та виникнення складотворчих плавних.	4
5	Фонетичні процеси у системі приголосних: утрата кінцевих приголосних; спрощення груп приголосних;	4

	зміна приголосних у сполученні з <i>j</i> та перед голосними переднього ряду.	
6	Контрольна робота. Фонетичні процеси праслов'янської мови у системі голосних та приголосних.	2
7	Історичні передумови виникнення письма у слов'ян. Початок слов'янської писемності. Роль просвітителів Костянтина і Мефодія в історії розвитку письма у слов'ян. Розвиток книгодрукування у слов'ян.	2
	Разом	18

Теми практичних занять (заочна форма)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Праслов'янська спільність людей і праслов'янська мовна єдність. Загальна характеристика праслов'янської мови. Вокалізм і консонантизм праслов'янської мови. Транскрипція праслов'янської мови. Фонетичні зміни та фонетичні процеси у системі голосних праслов'янської мови.	2
2	Фонетичні процеси праслов'янської мови у системі голосних та приголосних.	2
	Разом	4

7. Теми лабораторних занять (навчальним планом не передбачено)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1		
2		
...		

8. Самостійна робота (денна форма)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Зв'язок курсу “Вступ до слов'янської філології” з іншими навчальними дисциплінами у ВНЗ. Професійна спрямованість курсу. Вивчення елементів слов'янської філології у загальноосвітніх закладах. Наукове та навчально-методичне забезпечення курсу. Філологічні науки і дисципліни: мовознавство, літературознавство, фольклористика, археографія, палеографія, текстологія. Текст – „вихідна реальність” філології.	4
2	Слов'янська філологія – складова частина слов'янознавства. Компоненти слов'янознавства і слов'янської філології. Історія слов'янської філології. Особливості та результати розвитку слов'янської філології у різних	6

	слов'янських та неслов'янських наукових центрах.	
3	Історія давніх слов'ян. Сучасні точки зору на походження і прабатьківщину слов'ян. Відомості давніх істориків про слов'ян. Релігія у слов'ян. Християнство у слов'ян. Територіальні й етнічні сфери православ'я, католицизму і протестантства.	4
4	Слов'янські народи і слов'янські мови. Етнічна близькість слов'ян. Сучасні слов'янські народи. Генетична спорідненість слов'янських мов. Класифікації слов'янських мов. Загальна характеристика слов'янських мов. Особливості української мови. Характеристика груп слов'янських мов. Східнослов'янські мови. Походження української, російської і білоруської мов. Українська мова та її характеристика. Формування української літературної мови. Характеристика та особливості російської і білоруської мов. Західнослов'янські мови: чесько-словацька і лехітська підгрупи західнослов'янських мов. Східна і західна підгрупи південнослов'янських мов. Старослов'янська мова – перша літературна мова слов'ян. Пам'ятки старослов'янської писемності	6
5	Загальна характеристика праслов'янської мови. Праслов'янська мова – мова-основа слов'янських мов. Вокалізм праслов'янської мови. Довгі та короткі голосні праслов'янської мови. Консонантизм праслов'янської мови. Транскрипція праслов'янської мови. Фонетичні зміни у системі голосних праслов'янської мови. Зредуковані голосні, їх історія у різних слов'янських мовах.	8
6	Фонетичні процеси у системі голосних праслов'янської мови. Фонетичні процеси у системі голосних праслов'янської мови, викликані дією закону відкритого складу: монофтонгізація дифтонгів; зміна давніх сполучень <i>*or</i> , <i>*ol</i> , <i>*er</i> , <i>*el</i> у середині слова між приголосними; історія початкових дифтонгічних сполучень <i>*or</i> , <i>*ol</i> ; історія носових голосних; зміна сполучень зредукованих з плавними <i>r</i> , <i>l</i> та виникнення складотворчих плавних.	10
7	Фонетичні процеси в системі приголосних у праслов'янській мові: утрата кінцевих приголосних; спрощення груп приголосних. Палаталізації приголосних у сполученні з <i>j</i> та перед голосними переднього ряду. Палаталізація задньоязикових приголосних та наслідки у сучасних слов'янських мовах. Звукові співвідношення сучасних слов'янських мов.	10
8	Формування граматичних категорія у праслов'янській	6

	мові: іменні категорії; типи основ імеників; дієслівні категорії; історія часових форм. Праслов'янське відмінювання іменників. Категорія роду, числа. Морфологічні ознаки прикметників, займенників, дієслів. Розвиток граматичних змін у слов'янських мовах. Використання історичних коментарів у шкільному курсі мови.	
9	Розвиток письма у слов'ян: історичні передумови. Роль просвітителів Костянтина і Мефодія у створенні слов'янських азбук. Слов'янські азбуки кирилиця та глаголиця: історія виникнення. Поширення у слов'ян латинського алфавіту, його трансформація у польській, чеській, словацькій, лужицьких, словенській і хорватській мовах. Діакритичні знаки і двознаки. Поширення у слов'ян латинського алфавіту, його трансформація у польській, чеській, словацькій, лужицьких, словенській і хорватській мовах. Діакритичні знаки і двознаки. Кириличні алфавіти української, білоруської, болгарської, македонської і сербської мов. Російська гражданська азбука.	3
10	Розвиток книгодрукування у слов'ян. Початок розвитку книгодрукування у слов'ян. Кириличні першодруки друки та їх значення для зміцнення міжслов'янських літературних зв'язків. Інкунабули у слов'ян Книгодрукування у західних слов'ян. Кириличні першодруки Швайпольта Фіоля. Розвиток книгодрукування у Чехії. Книгодрукування у південних слов'ян. Перші кириличні видання у південних слов'ян. Книгодрукування у східних слов'ян. Видавнича діяльність Франциска Скорини, Петра Мстиславця та Івана Федорова. Розвиток книгодрукування у Києво-Печерській Лаврі.	3
	Разом	60

Самостійна робота (заочна форма)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Зв'язок курсу “Вступ до слов'янської філології” з іншими навчальними дисциплінами у ВНЗ. Професійна спрямованість курсу. Вивчення елементів слов'янської філології у загальноосвітніх закладах. Наукове та навчально-методичне забезпечення курсу. Філологічні науки і дисципліни: мовознавство, літературознавство, фольклористика, археографія, палеографія, текстологія. Текст – „вихідна реальність” філології.	5

2	Слов'янська філологія – складова частина слов'янознавства. Компоненти слов'янознавства і слов'янської філології. Історія слов'янської філології. Особливості та результати розвитку слов'янської філології у різних слов'янських та неслов'янських наукових центрах.	7
3	Історія давніх слов'ян. Сучасні точки зору на походження і прабатьківщину слов'ян. Відомості давніх істориків про слов'ян. Релігія у слов'ян. Християнство у слов'ян. Територіальні й етнічні сфери православ'я, католицизму і протестантства.	5
4	Слов'янські народи і слов'янські мови. Етнічна близькість слов'ян. Сучасні слов'янські народи. Генетична спорідненість слов'янських мов. Класифікації слов'янських мов. Загальна характеристика слов'янських мов. Особливості української мови. Характеристика груп слов'янських мов. Східнослов'янські мови. Походження української, російської і білоруської мов. Українська мова та її характеристика. Формування української літературної мови. Характеристика та особливості російської і білоруської мов. Західнослов'янські мови: чесько-словацька і лехітська підгрупи західнослов'янських мов. Східна і західна підгрупи південнослов'янських мов. Старослов'янська мова – перша літературна мова слов'ян. Пам'ятки старослов'янської писемності	8
5	Загальна характеристика праслов'янської мови. Праслов'янська мова – мова-основа слов'янських мов. Вокалізм праслов'янської мови. Довгі та короткі голосні праслов'янської мови. Консонантизм праслов'янської мови. Транскрипція праслов'янської мови. Фонетичні зміни у системі голосних праслов'янської мови. Зредуковані голосні, їх історія у різних слов'янських мовах.	9
6	Фонетичні процеси у системі голосних праслов'янської мови. Фонетичні процеси у системі голосних праслов'янської мови, викликані дією закону відкритого складу: монофтонгізація дифтонгів; зміна давніх сполучень <i>*or</i> , <i>*ol</i> , <i>*er</i> , <i>*el</i> у середині слова між приголосними; історія початкових дифтонгічних сполучень <i>*or</i> , <i>*ol</i> ; історія носових голосних; зміна сполучень зредукованих з плавними <i>r</i> , <i>l</i> та виникнення складотворчих плавних.	15
7	Фонетичні процеси в системі приголосних у праслов'янській мові: утрата кінцевих приголосних; спрощення груп приголосних. Палаталізації приголосних у сполученні з <i>j</i> та перед голосними	13

	переднього ряду. Палаталізація задньоязикових приголосних та наслідки у сучасних слов'янських мовах. Звукові співвідношення сучасних слов'янських мов.	
8	Формування граматичних категорій у праслов'янській мові: іменні категорії; типи основ імеників; дієслівні категорії; історія часових форм. Праслов'янське відмінювання іменників. Категорія роду, числа. Морфологічні ознаки прикметників, займенників, дієслів. Розвиток граматичних змін у слов'янських мовах. Використання історичних коментарів у шкільному курсі мови.	6
9	Розвиток письма у слов'ян: історичні передумови. Роль просвітителів Костянтина і Мефодія у створенні слов'янських азбук. Слов'янські азбуки кирилиця та глаголиця: історія виникнення. Поширення у слов'ян латинського алфавіту, його трансформація у польській, чеській, словацькій, лужицьких, словенській і хорватській мовах. Діакритичні знаки і двознаки. Поширення у слов'ян латинського алфавіту, його трансформація у польській, чеській, словацькій, лужицьких, словенській і хорватській мовах. Діакритичні знаки і двознаки. Кириличні алфавіти української, білоруської, болгарської, македонської і сербської мов. Російська гражданська азбука.	6
10	Розвиток книгодрукування у слов'ян. Початок розвитку книгодрукування у слов'ян. Кириличні першодруки друки та їх значення для зміцнення міжслов'янських літературних зв'язків. Інкунабули у слов'ян Книгодрукування у західних слов'ян. Кириличні першодруки Швайпльта Фіоля. Розвиток книгодрукування у Чехії. Книгодрукування у південних слов'ян. Перші кириличні видання у південних слов'ян. Книгодрукування у східних слов'ян. Видавнича діяльність Франциска Скорини, Петра Мстиславця та Івана Федорова. Розвиток книгодрукування у Києво-Печерській Лаврі.	6
	Разом	80

9. Індивідуальні завдання

1. Написання рефератів з тем:

1. Порівняльна характеристика слов'янських мов (на вибір).
2. Наукова діяльність у галузі слов'янської філології одного з лінгвістів 19 ст., славістів кінця 19 – початку 21 століття (на вибір).
3. Еволюція слов'янської графіки. Графіка сучасних слов'янських мов.
4. Лексичні запозичення у слов'янських мовах.

5. Східнослов'янська ономастика (антропонімія: дохристиянський та християнський періоди; топонімія: походження назв *Україна, Київ, Дніпро, Чорне море* та ін. і под. – на вибір).

6. Історичний коментар на уроках мови.

10. Методи навчання

- **проблемні лекції**, під час яких ставиться проблема, яку студенти мають вирішити під час самостійного доопрацювання даної теми, наукових пошуків або шляхом аналізу мовних фактів;
- **метод реконструкції** – відновлення праслов'янських форм та пояснення фонетичних змін та процесів, які проходили у праслов'янській мові;
- **письмові пошукові завдання:**

Описати одну зі слов'янських мов за планом.

1. До якої групи належить.
  2. Де мешкають носії цієї мови.
  3. Особливості фонетики.
  4. Особливості граматики.
  5. Особливості графіки.
- **практичні заняття-конференції на одну із тем:**
    1. Виникнення письма у слов'ян.
    2. Історія слов'янських азбук.
    3. Використання слов'янами латинської графіки.
  - **мультимедійне представлення однієї з тем.**

11. Методи контролю

- **усне опитування** (за планами практичних занять)
- **письмові домашні роботи:**

Завдання 1. Описати одну зі слов'янських мов за планом:

1. До якої групи належить.
2. Де мешкають носії цієї мови.
3. Особливості фонетики.
4. Особливості граматики.
5. Особливості графіки.

Завдання 2.

На прикладі однієї слов'янської мови описати трансформацію латинської графіки та її пристосування до слов'янської вимови.

- **контрольна робота**

Приклад контрольних завдань:

1. Загальна характеристика слов'янських мов.
2. Транскрипція праслов'янської мови.
3. Відновити праслов'янські форми та пояснити фонетичні процеси в поданих словах: золото, серп, суша, кінець, швець.

- **тести**

1. До західнослов'янських мов належать:
  - а) українська, болгарська, сербська;

- б) польська, чеська, словацька, верхньолужицька, нижньолужицька, мертва полабська, кашубська чи поморська;
в) російська, українська, білоруська.

2. Праслов'янська мова –це:

- а) одна із південнослов'янських мов;
б) мова-основа слов'янських мов;
в) перша літературна мова слов'ян.

• **реферати:**

Тематика рефератів:

1. Порівняльна характеристика слов'янських мов (на вибір).
2. Наукова діяльність у галузі слов'янської філології одного з лінгвістів 19 ст., славістів кінця 19 – початку 21 століття (на вибір).
3. Еволюція слов'янської графіки. Графіка сучасних слов'янських мов.
4. Лексичні запозичення у слов'янських мовах.
5. Історія давніх слов'ян.
6. Праслов'янська спільність людей і праслов'янська мовна єдність.
7. Релігія у слов'ян. Поширення християнства у слов'ян.
8. Слов'янські народи і слов'янські мови.
9. Мова як джерело відомостей про історію слов'ян.
10. Слов'янські мови в сім'ї індоєвропейських мов,
11. Праслов'янська мова – мова-основа слов'янських мов.
12. Старослов'янська мова – перша літературна мова слов'ян.
13. Розвиток письма у слов'ян.
14. Розвиток книгодрукування у слов'ян.
15. Життя і діяльність просвітителів Костянтина і Мефодія.
16. Моравська місія Костянтина і Мефодія.
17. Слов'янські азбуки: кирилиця і глаголиця. Історія їх розвитку.
18. Поширення у слов'ян латинського алфавіту.
19. Розвиток письма у східних слов'ян. Російська гражданська азбука.
20. Іб. Пам'ятки писемності у слов'ян.
21. Історія слов'янської філології.
22. Актуальні проблеми слов'янського мовознавства.

• **змістові модулі.**

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Денна форма

Поточне оцінювання та самостійна робота	Сума
Робота на заняттях – 60 балів Контрольна робота – 20 балів Самостійна робота – 20 балів	100

Заочна форма

Поточне оцінювання та самостійна робота	Сума
Робота на заняттях – 60 балів Поточне тестування – 20 балів Самостійна робота – 20 балів	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
80 – 89	B	добре	
70 – 79	C		
60 – 69	D	задовільно	
50 – 59	E		
26 – 49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-25	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Критерії оцінювання знань студентів

Рівні навчальних досягнень	бали			Критерії оцінювання навчальних досягнень	
	за національною шкалою	шкала ECTS		Теоретична підготовка	Практична підготовка
		2...5	1...100		
Високий	5	90 ... 100	A	Студент Вільно володіє навчальним матеріалом, висловлює свої думки, робить аргументовані висновки, рецензує відповіді інших студентів, творчо виконує індивідуальні та колективні завдання; самостійно знаходить додаткову інформацію та використовує її для реалізації поставлених перед ним завдань; вільно використовує нові інформаційні технології для поповнення власних знань.	Може аргументовано обрати раціональний спосіб виконання завдання і оцінити результати власної практичної діяльності; виконує завдання, не передбачені навчальною програмою; вільно використовує знання для розв'язання поставлених перед ним завдань.
Добрий	4	70 ... 89	B C	Вільно володіє навчальним матеріалом, застосовує знання на практиці; узагальнює і систематизує навчальну інформацію, але допускає незначні огріхи у порівняннях, формулюванні висновків, застосуванні теоретичних знань на практиці.	За зразком самостійно виконує практичні завдання, передбачені програмою; має стійкі навички виконання завдання.
Задовільний	3	50 ... 69	D E	Володіє навчальним матеріалом поверхово, фрагментарно, на рівні запам'ятовування	Має елементарні нестійкі навички виконання завдання.

				відтворює певну частину навчального матеріалу з елементами логічних зв'язків, знайомий з основними поняттями навчального матеріалу.	
Низький	2	26 ... 49	FX	Має фрагментарні знання (менше половини) при незначному загальному обсязі навчального матеріалу; відсутні сформовані уміння та навички; під час відповіді допускається суттєві помилки.	Планує та виконує частину завдання за допомогою викладача.
Незадовільний	2	1 ... 25	F	Студент не володіє навчальним матеріалом.	Виконує лише елементарні завдання, потребує постійної допомоги викладача

13. Методичне забезпечення

1. Опорні конспекти лекцій.
2. Лазарович О.М. Вступ до слов'янської філології: методичні рекомендації для студентів філологічного факультету / О.М. Лазарович. – Івано-Франківськ: Плай, 2015. – 20 с.
3. Методичні рекомендації з питань самостійного опрацювання наукової літератури.
4. Тести.

Зразок тестових завдань:

1. До західнослов'янських мов належать:

- а) польська, чеська, верхньолужицька;
- б) українська, болгарська, сербська;
- в) російська, білоруська.

2. Праслов'янська мова –це:

- а) одна із південнослов'янських мов;
- б) мова-основа слов'янських мов;
- в) перша літературна мова слов'ян.

5. Контрольна робота.

Зразок контрольних завдань.

Варіант 1.

1. Загальна характеристика праслов'янської мови.
  2. Вокалізм праслов'янської мови.
  3. Відновити праслов'янські форми слів, пояснити фонетичні зміни та фонетичні процеси: *сон, верба, серп, земля, квітець*.
6. Програмові вимоги до заліку.
    1. Розвиток філологічних знань.
    2. Обсяг терміну «філологія».
    3. Загальне поняття про славістику.
    4. Слов'янська філологія як складова частина слов'янознавства.

5. Основна проблематика курсу «Вступ до слов'янської філології».
6. Джерела вивчення дисципліни.
7. Сучасні слов'янські народи.
8. Сучасні слов'янські держави.
9. Основні культурні та наукові центри слов'ян.
7. Класифікації слов'янських мов.
8. Загальна характеристика слов'янських мов.
9. Праслов'янська мова: зміст терміна, періодизація історії, основні ознаки, діалектне членування.
10. Питання про прабатьківщину слов'ян.
11. Найдавніші історичні дані про слов'ян.
12. Слов'янське язичництво. Відображення у мові духовної та матеріальної культури давніх слов'ян.
13. Виникнення писемності у слов'ян.
14. Історія слов'янської філології. Видатні славісти 19 ст.
15. Розвиток слов'янської філології протягом 20 ст. та на початку 21 ст.

14. Рекомендована література

Базова

1. Історія західних і південних слов'ян (з давніх часів до ХХ ст.). Курс лекцій // За ред. В.І. Ярового. Київ, 2003.
2. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства. Київ, 2000.
3. Мельник Я.Г. Церковнослов'янська мова. Навчально-методичний посібник. Рекомендовано Міністерством освіти і науки України для студентів ВНЗ. Видання четверте, перероблене та доповнене. –Івано-Франківськ, 2017. – 251 с.
4. Леута О.І. Старослов'янська мова. Київ, 2001.
5. Лучик В.В. Вступ до слов'янської філології: підручник. Київ, Академія, 2013. 344 с.
6. Кононенко В. І. Контрастивна граматики української та польської мов: навчальний посібник. Київ: Вища школа, 2006. 391 с.
7. Супрун А.Е. Введение в славянскую филологию. Минск, 1989.
8. Чучка П.П. Вступ до слов'янської філології: У 2-х ч. Київ, 1988. Ч.1; 1999. Ч.2.

Допоміжна

1. Баран В.Д. Давні слов'яни. Київ, 1998.
2. Білецький А.О. Про мову і мовознавство. Київ, 1997.
3. Вступ до порівняльно-історичного вивчення слов'янських мов / За ред. О.С.Мельничука. Київ, 1966.
4. Горбач О. Засади періодизації історії української літературної мови й етапи її розвитку. Другий міжнародний конгрес україністів. Мовознавство. Львів, 1993.
5. Даниленко Л.І. Українське мовознавство у західних і південних слов'ян Київ, 2005.

6. Данилюк Н. До проблеми єдиної української літературної мови і її варіантів // Другий міжнародний конгрес українців. Мовознавство. Львів, 1993. С.12–17.
7. Залізник Л. Проблема походження індоєвропейців // Дивослово. 2000. №5. С. 23–27.
8. Ісаєвич Я.Д. Літературна спадщина Івана Федорова. Львів, 1989.
9. Ісаєвич Я.Д. Першодрукар Іван Федоров і виникнення друкарства на Україні. Львів, 1983.
10. Кочерган М.П. Гілки слов'янських мов //Відродження. 1994. №8. С. 56–60.
11. Півторак Г.П. Походження українців, росіян, білорусів та їхніх мов: Міфи і правда про трьох братів слов'янських зі “спільної колиски”. Київ, 2001.
12. Петров В.П. Етногенез слов'ян / В.П. Петров. Київ, 1972.
13. Шевельов Ю. Чому общерусский язык, а не вітчоруська мова? (З проблем східнослов'янської глотогонії) // Другий міжнародний конгрес українців. Мовознавство. Львів, 1993. С. 54–66.

15. Інформаційні ресурси

1. Семиног Оксана. Вступ до слов'янської філології. Інтернет ресурс. Режим доступу:
http://chtyvo.org.ua/authors/Semenoh_Oksana/Vstup_do_slovianskoi_filolohii/
2. Лучик В.В. Вступ до слов'янської філології: підручник / В.В. Лучик. –К.: Академія, 2008. 344 с.
http://shron1.chtyvo.org.ua/Luchyk_Vasyl/Vstup_do_slovianskoi_filolohii.pdf